

УДК 811.161.2'373.2

ПРИЗВИЩА ЖИТЕЛІВ МІСТА НОВОВОЛИНСЬКА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ З СУФІКСОМ -ИН / -ІН(-ІН)

Хвіщук О.В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Систематизовано та проаналізовано нововолинські прізвища з формантом *-ин / -ін(-ін)*. Зроблено лексико-семантичний і словотвірний аналізи виявлених онімів. З'ясовано, що такі антропоніми утворювалися як від чоловічих, так і жіночих імен, пов'язані з різноманітними тематичними шарами загальнорозмовної лексики, характеризують носіїв за їхніми фізичними чи психічними рисами й особливостями поведінки, соціальним станом і відображають контакти мешканців із представниками різних етнічних груп.

Ключові слова: антропонім, антропонімікон, апелятив, онім, прізвище.

Постановка наукової проблеми. Активізація розвитку антропоніміки як наукової галузі, посилений інтерес до дослідження сучасних та історичних особових назв, вивчення загальнотеоретичних питань – явища не випадкові, а продиктовані насамперед науковими та практичними проблемами, свідчення значимості антропоніміки не лише для мовознавства, а й для гуманітарних наук загалом [6, с. 3]. Антропоні-

мія – це своєрідна скарбниця давньої лексики, яка відображає всі сфери життя праукраїнців.

Аналіз досліджень. Прізвища історичної Волині досліджено в кількох аспектах. Опрацьовано антропонімію давньої Волині XVI-XVIII ст. (І. Митнік), в окремих розвідках науковців розглянуто прізвищеві назви XVI ст. (А. Білорус, А. М. Матвієнко), кінця XVIII ст. – початку XIX ст. (М. Корнилович), м. Луцька (І. Д. Ско-

рук), ґрунтовно проаналізовано прізвиська півдня сучасної Волинської області (Л. О. Лісова). Аналіз прізвиськ жителів м. Нововолинська доповнить загальне уявлення про українську, зокрема й волинську, антропонімну систему на сучасному етапі та в її історичному розвитку.

Мета статті – зафіксувати сучасні нововолинські антропоніми з суфіксом *-ин / -ін(-ін)*, зробити їх лексико-семантичний і структурно-словотвірний аналізи.

Виклад основного матеріалу. Патронімно-посесивний суфікс *-ин / -ін(-ін)* утворився шляхом наростання **-но* на **і-*основи. За його допомогою в українській мові утворено присвійні прикметники. Так само виникли й родові прізвиська на *-ин*, що, як правило, походили від імен, а також від первісних прізвиськ, які мали закінчення *-а(-я)* [3, с. 90-93]. Формант *-ин* указував на належність однієї особи іншій, така патронімна форма була додатковою до особового імені [1, с. 59]. Прізвиська з суфіксами *-ин / -ін*, як зауважує Ю. К. Редько, утворено від жіночих (такі прізвиська одержували в основному нешлюбні діти), а також від варіантів чоловічих імен із флексією *-а* [3, с. 19].

М. Л. Худаш зауважує, що в історичних пам'ятках української мови антропонімів із афіксами *-ин, -ов / -ев* серед двочленних і тричленних іменувань зафіксовано мало, за винятком Галичини XVIII ст. Патроніми на *-овъ, -евъ, -инъ* починають активно використовувати в документах після возз'єднання України з Росією [6, с. 136].

Прізвиська на *-ин / -ін*, як і антропоніми на *-ов / -ев*, на думку Ю. К. Редька, часом важко відрізнити від аналогічних російських. Тому критерії для визначення належності прізвиська до українських – це насамперед національність його носія та лексична база передсуфіксальної частини [2, с. 81].

В основах нововолинських прізвиськ цієї моделі виявлено:

а) чоловічі та жіночі християнські імена різної структури:

Абакумкін < Абакумо < Абакум (СУІ, 15); Аксеніна < Аксен / я < Авксентій (СУІ, 257), Аксенія (СУІ, 259); Амеліна, Омеліна < Омелія < Омеляна (СУІ, 270); Алікіна < Алик < Олександр (СУІ, 261) і Олексій (СУІ, 265); Альохін < Альоха < Алексій < Олексій (СУІ, 264); Альошин < Альоша < Алексій < Олексій (СУІ, 264) або Альошин < Альоша < Олена (СУІ, 265); Анікіна < Анікей < Аникій (СУІ, 271); Афоніна < Афон (СУІ, 48); Вакулін < Вакула (СУІ, 54); Ваніна < Ваня < Іван (СУІ, 143); Ванюшин < Ванюша < Ванюха < Іван (СУІ, 143);

Вісин. Гіпотетично можливі версії: 1) < Віс (СУІ, 70); 2) < Віся < Віссаріон (СУІ, 70); 3) < Віся < Вікторія (Редько, І, 155); 4) < Вісьо < Віктор, Віссаріон (Редько, І, 155);

Володін < Володя < Володимир (СУІ, 74), пор. ще діал. апелятив *волод* 'волога' (ЕСУМ, І, 418); *Вульчин < Вулька < Уля < Уляна (СУІ, 368),* пор. ще діал. *вуль-вуль* 'вигук для підкликання гусей, качок, індиків' (ЕСУМ, І, 439); *Галкіна < Галка < Галя < Галина (СУІ, 80), Ганна (СУІ, 80),* якщо не *Галкіна < Галка* (пор. прізвисько *Галка* 'темна на вигляд' (Арк.1, І, 221)) < *галка* 'назва птаха' (Редько, І, 187), відповідно '*так могли називати людину за кольором волосся'; *Гащина < Гаська*

< Гася < Агафія (СУІ, 20), якщо не *Гащина < Гашико < діал. гашико* 'гарно одягнений парубок' (Чуч., 141); *Дронякіна < Дроняк / а < Дрон < Андрон (СУІ, 35),* якщо не *Дронякіна < Дроняк / а < Дрон < Андрон < Андрій, Андріан (СУІ, 33; 35); Дьомін < Дьома < Дем'ян (СУІ, 103); Єрьоміна < *Єр(ь)ома < *Яр(ь)ома < Ярема (СУІ, 417); Євстіфейкін < *Євстіфейко < *Євстіфей < Євтіхій < Євтіхій (СУІ, 127); Захаркін < Захарко < Захар (СУІ, 138); Зоткіна < Зотко < Зот < Зотик (СУІ, 142) або Зоткіна < Зотко < Зот (СУІ, 142); Зорін < Зоря (СУІ, 141) або Зорін < Зоря < Зорина, Зорян, Зоряна (СУІ, 141); Івашкіна < Івашико < Іваши < Івах < Іван (СУІ, 145); Ігнашкін < Ігнашко < Ігнаша < Ігнат (СУІ, 91); Ігнашина < Ігнаши < Ігнат (СУІ, 91); Ігошина < *Ігоша < Гоша < Георгій (СУІ, 87); Ільїн < Ілья < Ілля (СУІ, 152); Ілюшин < Ілюша < Ілюха < Ілля (СУІ, 152); Ілюхін < Ілюха < Ілля (СУІ, 152); Калінін < Каліна (СУІ, 163); Кареліна < чеськ. Karel < Карл (Редько, І, 440), пор. ще рос. діал. апелятив *карела* 'залізне ліжко' (СРНГ, 13, 86); Кириліна < Кирило (СУІ, 173); Кирюхін, Кирюхін < Кирюха < Кирило (СУІ, 174); Климкін < Климко < Клим (СУІ, 178) або ж Климкін < Климка < Климка < Клементина (СУІ, 177); Костіцина < Костік < Костя < Костянтин (СУІ, 182); Кузін < Кузя < Кузьма (СУІ, 185); Лаврушкіна < Лавруша < Лавруха < Лавр < Лаврентій (СУІ, 188); Ларін < Ларіон (СУІ, 150); Логвін < Логвин (СУІ, 197); Льовкін, Льовкіна < Льовка < Льова < Лев (СУІ, 191); Льовушкін < Льовушка < Льова < Лев (СУІ, 191); Любчин < Любка / о < Любов (СУІ, 201), Любомир і Любомира (СУІ, 201-202); Люшин < Люша < Ілля (СУІ, 152) або Люшин < Люша < Люся < Людмила (СУІ, 202); Матюхін < Матюх < Матій < Матвій (СУІ, 221); Мирін < Мирін < Мирон (СУІ, 233); Мішин < Міша < Михайло (СУІ, 238); Мітяйкіна < Мітяй < Мітя < Дмитро (СУІ, 108);*

Мінін. Можливі різні версії: 1) < Міна (СУІ, 233); 2) < Ми / ін(н)а < Михайло (СУІ, 237), Митрофан (СУІ, 236); 3) < Міня < Марія (СУІ, 214); 4) пор. ще апелятиви *міна* 'вираз обличчя; гримаса', можливо, '*так могли називати людину зі своєрідним виразом обличчя'; діал. *міна* 'обмін; оплата при міновій торгівлі; перетворення' тощо, а також дієсл. *міняти, мініти* 'змінювати', 'діал. комусь щось визначати, обіцяти' (ЕСУМ, III, 477-479);

Мойсіна < Мойса < Мойсей (СУІ, 243); Мотін < Мотій (СУІ, 242) чи Мотін < Мотя < Мотря (СУІ, 242); Назаркін < Назарко < Назар (СУІ, 245); Наталіна < Наталья (Наталія) (СУІ, 246); Нікітін < Нікіта < Микита (СУІ, 228); Олексин < Олекса (СУІ, 264), якщо не *Олексин < Олекса / я < Олександр (СУІ, 261) і Олександра (СУІ, 263); Павлухіна < Павлуха < Павло (СУІ, 279); Палухін < Палуха < Пальо < Павло (СУІ, 279); Петрухіна, Петрухіна < Петруха < Петро (СУІ, 293); Петунін < Петуня < Петя < Петро (СУІ, 293-294); Родіна < Рода < Родіон (СУІ, 313); Савін < Сава (СУІ, 319) чи Савін < Сава < Савелій (СУІ, 320), Варсава (СУІ, 58),* якщо не *Савін < Савин (СУІ, 321); Самохін < Самох / а < Самойло < Самійло (СУІ, 323); Свидина < Свид < Свирид (СУІ, 326); Семикін < Семик < Сем / а < Семен (СУІ, 331); Сехіна < Сех*

< Семен (Редько, II, 949); Серьогін, Серьогін < Се/ерьога < Сергій (СУІ, 335); Таскіна < Таська/о < Тасьо/я < Таїсій і Таїса (СУІ, 354), Станіслава (СУІ, 347); Тимошкіна < Тимошка/о < Тимош < Тимофій (СУІ, 361); Томін < Тома < Хома (СУІ, 400) і Тамара (СУІ, 354); Федина < Фед/а/ь/ьо/я < Федора (СУІ, 378), Федот (СУІ, 379), Феодул (СУІ, 383); Федорціна < Федорця < Федорка < Федора (СУІ, 378); Фокін < Фока (СУІ, 393); Фомін < Фома < Хома (СУІ, 400); Фомкін < Фомка < Фома < Хома (СУІ, 400); Юдин, Юдіна < Юда (СУІ, 159); Янін < Ян і Яна (СУІ, 416; 417).

Значна частина прізвищ із формантом *-ин* походить від андронімів, які були особливим типом іменування жінки за іменем чоловіка. С. М. Пахомова зауважує, що їх поява могла бути зумовлена не лише першорядністю в сім'ї чоловіка, а й існуванням у первісному суспільстві табу на ім'я жінки [4, с. 205]. У таких найменуваннях в основах відбувається чергування приголосних [x] / [ш]. Структурно-суфіксальний засіб вираження андронімності – формант *-их-а*, сполучаючись із присвійним афіксом *-ин*, трансформується в складний словотвірний засіб *-иш-ин* [5, с. 51]: Андрушишин < Андрусиша < Андрусь < Андрій (СУІ, 33), Андріан (СУІ, 35); Ваццишин < *Вацциша < Вацко (Івацко) < Іван (СУІ, 145) чи Ваццишин < *Вацциша < Васько < Василь (СУІ, 61); Галашина < Галаш/а < Галах/а < Галактіон (СУІ, 79), пор. ще діал. апелятив *галах* 'зневажл. телепень' (Корзонюк, 94); Гнатишен, Гнатишин < Гнатиша < Гнат < Інатій (СУІ, 90); Гринишин, Гринішин < Гриниша < Грин/ь < Григорій (СУІ, 94); Гринчишин < Гринчиша < Гринко < Грин/ь < Григорій (СУІ, 94); Грицишина < Грициша < Гриц/а/ь < Григорій (СУІ, 94); Данилишина, Данилішина, Данілішина, Данілишина < Данилиша < Данило (СУІ, 99); Дем'янишина < Дем'яниша < Дем'ян (СУІ, 103); Демчишин < Демчиша < Демко < Дементій, Демид (СУІ, 102), Дем'ян (СУІ, 103); Дмитришена, Дмитришин < Дмитриша < Дмитро (СУІ, 107); Карпишин < Карпиша < Карпо (СУІ, 167); Каццишин < Кацциша < Каська/о < Кася < Касян (СУІ, 168), Катерина (СУІ, 169); Лавришин < Лавриша < Лавр < Лаврентій (СУІ, 187); Луцишин < Луциша < Луць/я < Лука (СУІ, 198), Лукера (СУІ, 199); Матвейишин < *Матвей(ї)ша < Матвей < Матвій (СУІ, 221); Михайлишин < Михайлиша < Михайло (СУІ, 237); Павлишин < Павлиша < Павло (СУІ, 279); Панчишин < Панчиша < Панч < Панко < Пантелеймон (СУІ, 285-286); Романашина, Романишин < Романиша < Роман (СУІ, 315); Сапрошина < *Сапроша < Сапрон < Сопрон (СУІ, 345); Семенихина < Семениха < Семен (СУІ, 331); Семенишена, Семенишина < Семениха < Семен (СУІ, 331); Семчишина < Семчиша < Семко < Сем/а < Семен (СУІ, 331); Сидоришин < Сидориша < Сидор < Сидір (СУІ, 336) або Сидоришин < Сидориша < Сидора < Исидора (СУІ, 158); Стацишин < Стациша < Сташко/а < Стахій (СУІ, 347), Євстахій і Євстахія (СУІ, 125-126), Остап (СУІ, 276), Станіслав і Станіслава (СУІ, 347); Степанишина < Степаниша < Степан (СУІ, 348); Тимчишин < Тимчиша < Тимко < Тимофій (СУІ, 361); Федчишин < Федчиша < Федька/о < Фед/а/ь/ьо/я <

Федір (СУІ, 375-376), Федора (СУІ, 378), Федот (СУІ, 379), Феодул (СУІ, 383); Яцишина < Яциша < Яць < Яків (СУІ, 413).

б) відапелятивні імена та прізвиська:

Баландін < Баланда (пор. ОН ст.-рос. Баланда, 1492 р. (Веселовський, 22)) < баланда. Спектр мотивації досить широкий: 1) 'повільна, неповоротка, неспритна людина', 'дурний, нудний балакун' (Гр., I, 24); 2) 'баламут, балагур', 'жартівник' (Чуч., 45); 3) 'дуже рідка пісна юшка' та ін. (ЕСУМ, I, 124); 4) пор. ще діал. дієсл. *бал?ндати* 'хитати сюди й туди, гойдати' (ЕСУМ, I, 124);

Баскіна. Теоретично можливі версії: 1) < Басько < Василь (СУІ, 60); 2) < Баска/о (пор. ОН ст.-рос. Баско, 1624 р. (Веселовський, 27)) < діал. апелятиви *баска* 'довга кофта з оборками; жіночий жакет, пошитий у талію', 'правдоподібно, "вказівка на зовнішній вигляд носія", *баско* 'завзятий працівник' (ЕСУМ, I, 148-149); 3) < Баский (пор. прізвисько *Басько* 'хто багато та швидко говорив' (Арк.1, I, 81)) < *баский* 'гарячий, прудкий, жвавий' (Гр., I, 32), імовірно, '*із вказівкою на психічні особливості носія'; 4) < Баска/о < Бас/а (пор. САІ *Басъ* (Дем., 134), прізвиська *Бас* 'людина з сильним голосом', 'про людину з великим животом' та ін., *Баса* 'хто в дитинстві так називав ковбасу' (Арк.1, I, 80)). Спектр мотивації досить широкий: а) < рідкісний церк. ім. *Басс* (Осташ, 528); б) < полісемантичний апелятив *бас*: 'низький чоловічий голос' (СУМ, I, 108), очевидно, '*так могли називати людину з грубим голосом'; 'музичний інструмент' (Гр., I, 31), правдоподібно, '*про того, хто грав на басовій трубі'; діал. 'зневаж. живіт' (Арк., 12), імовірно, '*вказівка на фізичні особливості носія'; пор. ще апелятив *баса* 'басом' (ЕСУМ, I, 146), а також дієсл. *басити* 'видавати звуки баса', діал. *басувати* 'мурчати; підтакувати' (Гр., I, 32), діал. *басувать* 'співати низьким голосом або басом' (Лисенко, 30);

Бахін < Бах < бах. Спектр мотивації досить широкий: 1) 'вигук для передачі звуку від падіння, удару, пострілу, сильного тріску' (ЕСУМ, I, 152), можливо, 'про людину, яка часто використовує в своєму мовленні це слово'; 2) діал. 'бахур' («волоцюга, розпусник», «байстрюк», «хлопчик», «єврейська дитина») (ЕСУМ, I, 153);

Бутинін < *Бутин (пор. ОН ст.-рос. Бутень, 1490 р. (Веселовський, 57)). Гіпотетично можливі різні версії: 1) < Бут (пор. ОН ст.-укр. Бут, 1483 р. (ССМ, I, 132), ОН ст.-рос. Бут, 1485 р. (Веселовський, 57), детальніше про різні версії походження ОН Бут див. (Чуч.1, 91)). Спектр мотивації широкий: а) < бут 'перекладач' (Осташ, 532); б) < діал. *бута* 'гордість, пиха', 'розбещеність, розкіш' (ЕСУМ, I, 307); в) пор. ще діал. дієсл. *бутати* 'чванитися', 'грати в буті', а також *бутіти* 'гудіти, глухо кричати' та ін. (ЕСУМ, I, 309-310); 2) < діал. бутин 'очищений від кори стовбур', пор. ще діал. *бутина* 'ліс, призначений для рубання' (ЕСУМ, I, 309);

Буторін (пор. діал. апелятиви *бутор* 'бите скло, цегла, каміння' (Чуч., 102), 'харчі', *бутора* 'вантаж' (ЕСУМ, I, 309), хоча, можливо, *Буторін* < **Бутор/а* < Бут < бут (див. Бутинін 1);

Бучукіна. Теоретично можливі версії: 1) < Бучо/ук < бучок діал. 'букова палка' та ін. (ЕСУМ, I, 284); 2) < Бучук < Бучь < Бучай <

ОН *Богучай* (Худ., 52); 3) < *Бучук* < *Бучо* < ОН *Будимирь* чи *Жизнебудъ* (Чуч.1, 92); 4) < *Бучук* < *Буч/а* (пор. прізвисько *Буча* 'дуже сварлива людина', 'чий батько був товстим' (Арк.1, I, 165)) < *буча* 'шум, крик, гармидер' (Гр., I, 118), діал. 'дитяче бешкетування'; 'сварка' (Арк., 40), пор. ще діал. дієсл. *бучати* 'шуміти' (ЕСУМ, I, 285), очевидно, '*так могли називати дуже галасливих непосидливих людей'; 5) < *Бучук* < *Буч/а* < *Бук* (пор. антропоніми *Букъ* (Худ., 52), *Бук* (Шульгач, 20), ОН ст.-рос. *Бука*, 1498 р. (Веселовський, 53)) < *бук*. Спектр мотивації широкий: а) 'назва дерева' (СУМ, I, 251); б) діал. 'перен. силач, здоровань' і інші (Редько, I, 109); в) діал. 'бик' (Лисенко, 36); г) діал. 'ціпок, палиця, кий' (СУМ, I, 251); г) пор. ще ст.-рос. *бука* 'пугало', 'відлюдник' (Веселовський, 53), а також рос. діал. *бука* 'про грізну, люту людину'; 'товста людина'; 'несміливий чоловік' та ін. (СРНГ, 3, 262);

Вдовин, *Вдовін* < *Вдова* < *вдова* 'жінка, яка після смерті чоловіка не одружилася вдруге' (СУМ, I, 312), якщо не *Вдовин*, *Вдовін* < *вдовин* 'вдовій (*вдовець)' (Гр., I, 130);

Верещагіна < *Верещага* (пор. ОН ст.-рос. *Верещага*, кінець XV ст. (Веселовський, 65)) < рос. діал. *верещага*. Спектр мотивації досить широкий: а) 'балакун'; б) 'плакса (про дитину)'; в) 'буркотун'; г) 'клопотун' та ін. (СРНГ, 4, 144);

Височкін (пор. ОН *Височко*, яку, на думку П. П. Чучки, надавали батьки своїй дитині, зичивши зростати у висоту (Чуч.1, 99), пор. ще *великий*);

Волін. Гіпотетично можливі версії: 1) < *Воля* (яке, на думку П. П. Чучки, співвідносне з *Володислав* (Чуч., 124)) (СУІ, 75); 2) < *Воля* < *Володимир* (СУІ, 74); 3) < *Воля* < *воля* (Р. І. Остап припускав, що цей часто вживаний у українців апелятив міг бути пов'язаний і з топонімом (докл. див. (Осташ, 534))), очевидно, '* про вільну, волю, рішучу людину';

Воронін < *Ворон/а* (пор. ОН ст.-укр. *Ворона*, 1458 р. (ССМ, I, 197), САІ *Ворона*, *Воронъ* (докл. про походження див. (Дем., 122, 124; Чуч.1, 117)), прізвиська *Ворон*, *Ворона* 'темноволосі люди', 'люди, які часто одягають чорний одяг', 'із довгим носом жителі', 'люди, які багато говорять, часто кричать; пліткарки', 'лінивий чоловік', 'жінка, яка передбачала біду', 'хто не вимовляв звук [r]', 'хто ходив із відкритим ротом', 'зłodійкуваті люди' та ін. (Арк.1, I, 205)) < *ворон* 'крук' (ЕСУМ, I, 427), 'рід дитячої гри' (Гр., I, 255), *ворона* 'назва птаха', 'перен., зневажл. про неухважну людину; гава, роззява' (СУМ, I, 740);

Ворожейкіна < **Ворожейко* < **Ворожей* < *Ворож* < діал. *ворож* 'ворожбит' (ЕСУМ, I, 427), пор. ще дієсл. *ворожити* 'перен., жарт. поратися біля кого-, чого-небудь' та ін. (СУМ, I, 740), якщо не *Ворожейкіна* < **Ворожейко* < **Ворожей* < *Ворож* < *Ворог* < *ворог* 'недруг', діал. 'зłodій', пор. також *ворожий* (ЕСУМ, I, 426);

Воротіліна < *Воротило* < *воротило* 'заст. дрючок, яким повертають вітряк' (СУМ, I, 741), імовірно, '*так могли називати дуже рухливу людину', пор. ще дієсл. *вертати* 'перен., розм. верховодити, розпоряджатися на свій розсуд', 'перен., діал. бентежити, непокоїти' (СУМ, I, 333);

Ворошилін (пор. ОН ст.-рос. *Ворошило*, 1516 р. (Веселовський, 72-73), а також дієсл. *ворушити*

'торкаючись кого-, чого-небудь, злегка рухати'; 'перевертати що-небудь легке (сіно, соломку і т. ін.)'; 'спонукати до діяльності, виводити зі стану байдужості; збуджувати' (СУМ, I, 743));

Гаківник (пор. апелятив *гаківниця* 'добра та важка рушниця, із гаком на прикладі, яка була на озброєнні запорізьких козаків у XV-XVII ст.' (СУМ, II, 18), можливо, '**гаківником* могли називати людину, яка володіла такою зброєю');

Гірін < *Гира/я* (пор. САІ *Гира* (Дем., 134), ОН *Гиря* (Чуч.1, 123-124), прізвисько *Гира* 'дуже повна людина' (Арк.1, I, 239)). Спектр мотивації досить широкий: 1) < *гира*, *гиря* 'коротко обстрижена людина' (Осташ, 535); 2) < *гир* діал. 'чутка, слава, репутація', *гир* діал. 'вигук, що імітує незрозумілу мову', *гира* 'вигук, яким підганяють коня' тощо (ЕСУМ, I, 508); 3) < *гиря* діал. 'набряк, гуля', 'чуприна', очевидно, '*вказівка на зовнішній вигляд носія'; діал. 'слуга', (Чуч., 143); 4) пор. також дієсл. *гирити* 'нести, тягти на силу', 'занапащати, втрачати, розтринькувати' та ін. (ЕСУМ, I, 508);

Глибіна, *Глібіна* (пор. апелятив *глибина* 'перен. те, що становить собою основу, у чому зосереджена суть чого-небудь', 'перен. про значущість, змістовність чого-небудь' (СУМ, II, 82), можливо, '*так могли називати людину, яка завжди говорила змістовно, по суті, чий слова підтверджувалися конкретними вчинками');

Гнедін (пор. *гнідий* 'темно-коричневий', можливо, '*вказівка на певні фізичні особливості носія (колір волосся, очей тощо)');

Горіна. Можливі різні версії: 1) < *Гора* < *Георгій* (СУІ, 86); 2) пор. прізвисько *Горе* 'людина, яка казала, що їй завжди горе' (Арк.1, I, 255), апелятив *на горе*; 3) пор. ОН *Гора*, докл. про походження див. (Чуч.1, 131; Худ., 79), САІ *Гора* (Дем., 71), прізвисько *Гора* 'дуже повна людина', 'високої статури людина, яка живе на пагорбі', 'висока та міцна людина' (Арк.1, I, 253), апелятив *гора*;

Древін < *Древо* < *древо* діал. 'бук, дрючок, кий, дерево' (ЕСУМ, II, 124);

Дробіна < *Дроб* (пор. ОН *Дроб* (Чуч.1, 175)) < *дроб* 'свійська птиця', 'недійні вівці', 'дрібні мисливські кульки' та ін. (Гр., I, 443), пор. корінь *дріб-* 'малий, дрібний', правдоподібно, '*про невисокого зросту людину', а також дієсл. *дробити*, можливо, '*про того, хто дробить', якщо не *Дробіна* < *дробина* 'малі діти та ін.' (ЕСУМ, II, 129), 'дрібниця, дріб'язок', 'дрібна худоба', 'надвірне птаство' (Тимченко, II, 826);

Жибчин (пор. діал. *жеб* 'щоб' (ЕСУМ, II, 190), правдоподібно, '*про людину, яка відрізнялася від оточення тим, що говорила *жеб* / *жиб* замість *щоб*', пор. також діал. *шибко* 'швидко' (Арк., 619));

Живчин. Теоретично можливі версії: 1) < ОН **Живко* < *Живъ* < *Живибудъ*, *Живиславъ*, *Живитъхъ*, *Дабиживъ* (Худ., 103) (про походження цієї ОН див. ще (Чуч.1, 186); 2) < *Живко* < діал. *живкей* 'гіркий' (ЕСУМ, II, 191), пор. ще *живець* 'життєва сила' та ін. (Гр., I, 480), *живий*, імовірно, '*про жваву, енергійну, живучу людину';

Жлудкін < *Жлудка/о* < *Жлуд/а* < рос. діал. *жлуда* 'скупа людина' (СРНГ, 9, 201), якщо не *Жлудкін* < рос. діал. *жлудка* 'карта трєфовой масті' (СРНГ, 9, 202), можливо, '*так називали людину, яка добре грала в карти';

Забеліна (пор. ОН ст.-рос. *Забела*, перша половина XVI ст., (Веселовський, 117)) < рос. діал. апелятив *забела* 'перен. про людину, яка є достоїнством сім'ї, суспільства' (СРНГ, 9, 251); *Закабуїна* (пор. рос. діал. апелятив *закабуїнка* 'перешкода, перепона, трудність'; 'завзятість' (СРНГ, 10, 111)); *Залунін* (пор. дієсл. *залунати* 'почати лупати, стати чутним', 'видавати дзвінки звуки' (СУМ, III, 195), можливо, '*так називали людину, яка дуже голосно говорила'); *Заходякін* (пор. дієсл. *заходить*, очевидно, '*той, хто часто заходив');

Зеленіна < *Зелений* (пор. прізвисько *Зелений* 'хто носив зелений піджак, модні зелені штани та куртку', 'працював агрономом із захисту рослин' та ін. (Арк.1, I, 389)) < *зелений* 'хворобливо блідий', *перен.* 'недосвідчений' (ВТССУМ, 456);

Злобін < *Злоба* (пор. ОН ст.-рос. *Злоба*, кінець XV ст. (Веселовський, 123), САІ *Злоба*, яке дане носієві за певною рисою характеру, поведінки, темпераменту. Дослідниця зауважує, що виникнення та вживання таких ОН із негативним значенням пов'язане з певними забобонами древніх слов'ян із їх вірою в профілактичну та захисну магичну силу імені (Дем., 119).) < *злоба* 'почуття недобррозичливості, ворожнечі до когось-небудь; роздратування, гніву, досади; розлученість' (СУМ, III, 597);

Золотавін (пор. ОН ст.-рос. *Золотавин*, 1660 р. (Веселовський, 124)) < *Золотавий* < *золотавий* 'золотистий', 'золотий' (СУМ, III, 681), можливо, '*так називали носіїв за кольором волосся'; '*вартих поваги; здібних, обдарованих людей';

Золотухін (пор. ОН ст.-рос. *Золотухин*, 1567 р. (Веселовський, 124)) < *Золотуха* < *золотуха* 'застарілий термін, яким позначали прояви діатезу, що поєднується з туберкульозним ураженням шкіри, очей і лімфатичних вузлів (перев. у дітей)' (СУМ, III, 683), очевидно, '*про людину, яка хворіла цією недугою';

Истомін (пор. ОН ст.-рос. *Истома*, XV ст. (Веселовський, 129), а також рос. діал. апелятив *истома* 'довготривале очікування', 'втомлена, виснажена людина' (СРНГ, 12, 258));

Казюлін (очевидно, здеформоване, пор. *козуля* 'дика коза; сарна' (СУМ, IV, 213), 'назва комахи', 'назва подвійного гачка для ловлення риби' тощо (Редько, I, 491));

Калуїна (пор. рос. діал. апелятив *калуга* 'калюжа', 'болото, драговина' тощо (СРНГ, 12, 366-367)); *Калюга* < *калюга* діал. 'калюжа' (Арк., 207), пор. ще прізвисько *Калуга* 'хто приїхав із цього російського міста' (Арк.1, II, 25);

Каманіна (пор. діал. апелятив *каман* 'вид прянощів' (ЕСУМ, II, 356));

Карабін < *карабін* 'гвинтівка полегшеної ваги, із коротким дулом' (СУМ, IV, 99), можливо, '*так називали людину, яка володіла цією зброєю', 'гачок у ланцюгах, повідках' (ЕСУМ, II, 381);

Каритовкіна (пор. апелятив *карита* 'карета' (Гр., II, 222));

Карюкіна < *Карюк/а* < *карюк* 'столярський клей' (Гр., II, 224, пор. також *корока* 'невелика промислова риба', діал. *корюки* 'назва рослини' (ЕСУМ, III, 47); *Касаткін* (пор. діал. *касатка* 'назва рослини' (ЕСУМ, III, 49), а також рос. діал. *касатка* 'про дівчину-неборака' та ін. (СРНГ, 13, 115));

Кишкін (пор. ОН ст.-рос. *Кишкин*, кінець XV ст., *Кишка*, початок XV ст. (Веселовський, 142), ОН ст.-укр. *Киш*, 1499 р. (ССМ, I, 475), прізвисько *Кишка* 'дуже худий чоловік; висока худорлява жінка', 'зла, погана жінка' (Арк.1, II, 53)) < *кишка* в одному з його значень, зокрема анатомічному чи кулінарному (Гр., II, 242), пор. ще дієсл. *кишкати* 'розм. кричати «киш», відганяючи свійську птицю, птахів' (СУМ, IV, 157) і діал. дієсл. *кішкати* 'дбайливо виховувати' (ЕСУМ, II, 450));

Клешнін, *Клешнін* (пор. ОН ст.-рос. *Клешнин*, 1559 р. (Веселовський, 142), апелятив *клешня*, а діал. *клиша* 'клишонога людина' (ЕСУМ, II, 459; 461)); *Кленіна* < *Клен* < *клен* 'назва дерева'; 'діал. назва риби'; пор. ще діал. дієсл. *кленити* 'давити' (ЕСУМ, II, 458), очевидно, '*про того, хто давить';

в) апелятивні характеристики осіб:

Дячилина < *Дячиха* < *дячиха* 'дружина дяка' (Гр., I, 463); *Карбовнічін* (пор. апелятив *карбовнічий* 'діал. таврувальник'; 'лісник' (ЕСУМ, II, 387-388)); *Ковалишин*; *Кожем'якін* (пор. ОН ст.-рос. *Кожем'якин*, 1564 р. (Веселовський, 147)) < *кожум'яка* 'заст. майстер, що виробляв сирицю; мнець' (СУМ, IV, 208); *Шевичин*. Деякі прізвиська тотожні етнонімам: *Волюшин*, *Русин*, *Турчин*, *Черкашин*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз прізвиськ жителів м. Нововолинська Волинської області з формантом *-ин / -ін(-ін)* виявив розгалужену систему твірних основ, що свідчить про природний і тривалий процес їхнього формування. Такі антропоніми утворювалися як від чоловічих, так і жіночих імен, пов'язані з різноманітними тематичними шарами загальнооромовної лексики, характеризують носіїв за їхніми фізичними чи психічними рисами й особливостями поведінки, соціальним станом і відображають контакти мешканців із представниками різних етнічних груп. Ті апелятиви на позначення професії чи заняття, які засвідчені в основах нововолинських онімів, вийшли зі сфери загального вжитку, адже зникли народні ремесла, що не витримали конкуренції з промисловістю.

В антропоніміці відсутнє цілісне дослідження волинських прізвиськ, яке б дало змогу встановити локальні особливості антропонімії регіону. Це зумовлює необхідність подальшого вивчення сучасних нововолинських онімів.

Список літератури:

1. Железняк И. М. К истории сербохорватских патронимических форм XII-XV вв. / И. М. Железняк // Железняк И. М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті) / І. М. Железняк. – К.: Київ, 2011. – С. 48-72.
2. Редько Ю. К. Географія основних типів українських прізвиськ / Ю. К. Редько // Питання ономастики / відп. ред. К. К. Цілуйко. – К.: Наук. думка, 1965. – С. 77-84.
3. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвиська / Ю. К. Редько. – К.: Наук. думка, 1966. – 216 с.
4. Пахомова С. М. Реконструкція світогляду язичників за даними слов'янської антропонімії / С. М. Пахомова // Вісник Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка. Філологія. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту, 2011. – Вип. XXIX-XXXI. – С. 204-207.

5. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником) / І. Д. Фаріон – Львів: Літопис, 2001. – 371 с.
6. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш; Д. Г. Гринчишин (відп. ред.). – К.: Наук. думка, 1977. – 236 с.

Список умовних скорочень назв джерел:

- Арк.** – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок. А-Я. – Вид. 2-ге переробл., випр. і доп. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк, 2016. – 648 с.
- Арк.1.** – Аркушин Г. Л. Словник прізвищ північно-західної України: у 3 т / Г. Л. Аркушин. – Луцьк, 2009. – Т. 1-3.
- Веселовський** – Веселовський С. Б. Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии / С. Б. Веселовський. – М., 1974.
- ВТССУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь, 2005. – 1728 с.
- Гр.** – Словарь української мови: у 4-х т. / упоряд. з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958-1959. – Т. 1-4.
- Дем.** – Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV-XVII ст.: монографія / М. О. Демчук. – К.: Наук. думка, 1988. – 172 с.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: у 7 т. / гол. ред. О. С. Мельничук. – К.: Наук. думка, 1982-2012. – Т. 1-6.
- Корзонюк** – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика: зб. наук. праць. – К., 1987. – С. 62-263.
- Лисенко** – Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К.: Наук. думка, 1974. – 261 с.
- Осташ** – Осташ Р. І. До походження прізвищевих назв Реєстру (спроба етимологічного словника) // Реєстр війська Запорозького / Р. І. Осташ. – К.: Наук. думка, 1995. – С. 517-567.
- Редько** – Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ: у 2 т / Ю. К. Редько. – Львів, 2007. – Т. 1-2.
- СРНГ** – Словарь русских народных говоров / под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова. – М.; Л.; СПб.: Наука 1965-2013. – Вып. 1-46.
- ССМ** – Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. / Ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький. – К.: Наук. думка, 1977-1978. – Т. 1-2.
- СУІ** – Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К., 2005. – 509 с.
- СУМ** – Словник української мови / Гол. ред. І. К. Білодід. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
- Тимченко** – Історичний словник українського язика / За ред. Є. Тимченка. – Харків; К.: ВУАН, 1930-1932. – Т. 1. – Вип. 1-2.
- Худ.** – Худаш М. Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від слов'янських автохтонних від композитних скорочених особових власних імен) / М. Л. Худаш. – К.: Наук. думка, 1995. – 361 с.
- Чуч.** – Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник / П. П. Чучка. – Львів: Світ, 2005. – 704 с.
- Чуч.1** – Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник / П. П. Чучка. – Ужгород: Ліра, 2011. – 432 с.
- Шульгач** – Шульгач В. П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник / В. П. Шульгач. – К.: Кий, 2001. – 189 с.

Хвищук А.В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ФАМИЛИИ ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА НОВОВОЛЫНСКА ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ С СУФФИКСОМ -ИН / -ІН(-ІН)

Аннотация

Систематизированы и проанализированы нововолынские фамилии с суффиксом *-ин / -ін(-ін)*. Сделан лексико-семантический и словообразовательный анализ выявленных онимов. Выяснено, что такие антропонимы образовывались как от мужских, так и женских имен, связанные с различными тематическими слоями общеразговорной лексики, характеризуют носителей по их физическим или психическим чертам и особенностями поведения, социальному положению и отражают контакты жителей с представителями различных этнических групп.

Ключевые слова: антропоним, антропонимикон, апеллатив, оним, фамилия.

Khvishchuk O.V.

Eastern European National University named by Lesya Ukrainka

**THE SURNAMES OF NOVOVOLYNSK CITIZENS (VOLYN REGION)
WITH SUFFIXES -YN / -IN(-YIN)**

Summary

There were systematized and analyzed the surnames of Novovolynsk citizens with the suffixes *-yn / -in(-yin)*. Lexical-semantic and derivational analysis of revealed onymis were also made. It was ascertained that these anthroponyms were coined from men and women names. They were connected with different thematic layers of commonplace vocabulary. These antroponyms also characterized carriers for their physical and mental traits and peculiarities of behavior, social status. They reflect citizens' contacts with representatives of other ethnic groups.

Keywords: anthroponym, anthroponimicon, appellative, onym, surname.